

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA¹

Süleyman ŞAHAN

ÖZ

Araştırma Makalesi

Research Article

² Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi
İletişim Fakültesi, Gaziantep,
Türkiye
E-Posta
suleymansahan@gantep.edu.tr
ORCID
0000-0001-5137-0317

Başvuru Tarihi / Received

22.04.2025

Kabul Tarihi / Accepted

02.09.2025

İnsanlar doğdukları andan itibaren toplumda var olan normları, değerleri ve inançları toplumsallaşma süreci sonunda benimserler. Siyasal toplumsallaşma toplumsallaşma sürecinin bir parçasıdır. Siyasal toplumsallaşma sürecinde çeşitli araçlar yoluyla bireyler siyasal kimliklerini şekillendirmeye başlarlar. Toplumsallaşma sürecinde olduğu gibi siyasal toplumsallaşma süreci de insanın hayatı boyunca devam etmektedir. Bireylerin siyasal kimlikleri de hayatları boyunca devam eden bu sürecin sonunda oluşmaktadır. Çalışmada üniversite öğrencileri örnekleme üzerinden siyasal toplumsallaşma sürecine etki eden unsurlar, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan derinlemesine görüşmelerle tespit edilmiştir. Gaziantep Üniversitesinde farklı fakülte ve bölümlerde eğitim gören 12 lisans öğrencisi ile yapılan görüşmeler sonucunda bireylerin siyasal kimliğinin oluşumunda en fazla öne çıkan siyasal toplumsallaşma aracının aile olduğu görülmüştür. Aile içerisinde kurulan duygusal ilişkiler ve rol model alınan kişiler ailenin önemli bir siyasal toplumsallaşma aracı olmasına neden olmuştur. Yine araştırma sonucunda üniversite öğrencisi olan katılımcıların siyasete karşı duymuş oldukları güvensizlik ve gelecek kaygısının sonucunda siyasal katılımı yalnızca seçimlerde oy vermekle sınırlandırdıkları daha aktif olan katılım biçimlerini tercih etmedikleri bulguları elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsallaşma, Siyasal toplumsallaşma, Siyaset, Siyasal kimlik

POLITICAL SOCIALIZATION OF UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

People adopt the norms, values and beliefs that exist in society from the moment they are born through the process of socialization. Political socialization is a part of the socialization process. In the process of political socialization, individuals begin to shape their political identities through various intermediaries. As with the socialization process, the political socialization process continues throughout a person's life. Individuals' political identities are formed at the end of this process that continues throughout their lives. In the study, the factors affecting the political socialization process through the sample of university students were determined through in-depth interviews, which are among the qualitative research methods. As a result of the interviews with 12 undergraduate students studying in different faculties and departments at Gaziantep University, it was seen that the most

¹ Bu çalışma kapsamında Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 03.01.2025 tarih ve 593754 sayı ile onay alınmıştır.

prominent political socialization tool in the formation of individuals' political identity is the family. Emotional relationships established within the family and role models have caused the family to be an important means of political socialization. Again, as a result of the research, it was found that the participants, who are university students, limit their political participation only to voting in elections as a result of the insecurity and future anxiety they feel towards politics and do not prefer more active forms of participation.

Keywords: Socialization, Political socialization, Politcis, Political İdentity

GİRİŞ

İnsan, doğumundan itibaren belirli bir çevre içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Bu çevrede insan, birçok ihtiyacını giderebilmek için başkalarıyla etkileşim halindedir. Böylelikle insanın biyolojik gelişimi yanında toplumsal gelişimi de ilerlemektedir. İnsan ve toplum arasındaki varoluşsal bir ilişki süreci böylece başlamaktadır. Bu ilişkide insan da toplumsal birliktelikle beraber toplumsal rollerini öğrenebilmektedir.

Bireyler, toplumsal kurumlar vasıtasıyla ekonomik, siyasal, kültürel ve eğitimsel anlamda sosyalleşmekte toplumsal değerleri ve inançları benimsemektedirler (Dursun, 2016, s. 221). Bireyin toplumsal bir varlık haline gelmesi toplumsallaşmayla gerçekleşmektedir. Toplumların varlığını sürdürmesinde sahip olunan bilginin, değerlerin, duygusal ve düşünsel yaşamı oluşturan öğelerin tamamının gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir. Toplumsallaşma, kuşaklar arasındaki bu aktarımla ortaya çıkmaktadır. Toplumsallaşmayla birey hem içinde doğduğu toplumun bir üyesi haline gelmekte hem de öğrenme ve içselleştirme süreçlerini yaşamaktadır (Karasaç Gezen, 2020, s. 187). Bireylerin, toplumsal bir varlığa dönüşmesi ve bu dönüşüm esnasında toplumsal yapıya ait olan kuralları öğrenmesi ve bunları içselleştirmesi toplumsallaşmanın uzun döneme yayıldığını göstermektedir. Toplumsal değerlerin, tutumların ve rollerin öğrenildiği toplumsallaşma süreci yaşam boyu devam eden dinamik bir süreçtir.

Toplumsallaşma süreci, birey ve toplum ilişkisi bakımından iki farklı açıdan değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi nesnel bakımdan toplumsallaşmadır. Nesnel bakımdan toplumsallaşmada birey, toplumdaki kültürü ve değerleri yavaş yavaş

benimsemekte, yerine getirmek zorunda olduğu rolleri öğrenmektedir. Öznel bakımdan toplumsallaşma ise birey ömür boyu öğrenme sürecinde yer almaktadır (Yılmaz, 2013, s. 321). Bireyler, doğumdan ölüme kadar devam eden toplumsallaşmayla içinde yaşadığı toplumla bütünleşmekte, toplumdaki değerleri ve inançları benimseyerek kimliğini kazanmaktadır (Coser vd., 1983, s. 106; Dursun, 2016; İçli, 2005, s. 117).

Bu çalışmada doğumla başlayıp hayat boyu devam eden siyasal toplumsallaşma sürecinin üniversite öğrencilerinde nasıl işlediği incelenecektir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin siyasal kimliklerinin siyasal toplumsallaşma süreci sonrasında nasıl şekillendiği açıklanacaktır. Üniversite öğrencilerinin siyasal toplumsallaşma araçlarından ne şekilde etkilendiği, öğrencilerin siyasal olana bakışı, siyasal kimliklerini oluştururken hangi unsurlardan beslendikleri çalışmanın cevap aradığı sorulardır.

1. Kavram Olarak Siyasal Toplumsallaşma

Toplumsallaşmanın bir alt türü olan siyasal toplumsallaşma konusu 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren bilim dünyasında inceleme konusu olmaya başlamıştır. Harold D. Laswell, 1930 yılında yayınlanan “Psikopatoloji ve Politika” adlı kitabıyla siyasal toplumsallaşma alanındaki çalışmaların öncüsü olmuştur. Laswell’in ardından Eric H. Erikson, Lucien W. Pye ve Lewis F. Feuer, siyasal toplumsallaşma çalışmalarını sürdürmüştür. İkinci Dünya Savaşı öncesinde özellikle Almanya’da yaşanan gelişmeler siyasal toplumsallaşma konusuyla ilgili çalışmaların gelişimine katkı yapmıştır. Almanya’da Hitler’in iktidara gelişi siyasal olduğu kadar bilimsel anlamda da önemli sonuçlar doğurmuştur. Hitler’in seçimlerle iktidara gelişini insan davranışları açısından inceleyemeye çalışan bilim insanları siyasal toplumsallaşma konusuna eğilmişlerdir. Bunlardan biri de Avrupa’daki psikanalitik yaklaşım ile Avrupa’daki davranışçı yaklaşımı birleştirmeye çalışan Theodor W. Adorno’dur. Adorno ve arkadaşları Otoriter Kişilik isimli çalışmasıyla davranışların ardındaki gerekçeleri bulmaya çalışmıştır (Metin, 2014, s. 70). Bütün bu gelişmelerin yanında siyasal toplumsallaşma kavramı Herbert Hyman’ın “Politik Sosyalleşme” kavramıyla yaygınlık kazanmıştır (Şahan, 2022, s. 106).

Siyasal toplumsallaşma, bireylerin siyasal fikirlerinin ve davranışlarının çok farklı etmenler tarafından şekillendirildiği ve bireyin hayatı boyunca devam eden bir toplumsallaşma sürecidir (Türköz, 2016, s. 98). Dar anlamda siyasal toplumsallaşmayı siyasal değerlerin ve davranışların bireye aktarılması olarak tanımlayabiliriz. Geniş anlamda ise siyasal toplumsallaşma dar anlamdaki işlevlerinin yanında toplumsallaşma amacına yönelmemiş toplumsallaşmanın süreçlerinin ve unsurlarının doğurduğu siyasal sonuçların açıklanmasıdır (Metin, 2014, s. 71).

Toplumsallaşma ve siyasallaşma birbirlerini tamamlayan anlamlar barındırmaktadır. Bireyler toplumsallaşma sürecine dahil oldukça siyasallaşmakta ve siyasal insan haline gelmektedirler. Siyasal toplumsallaşma insanın siyasallaşma sürecinin bir ifadesidir (Sarıbay ve Öğün, 1998). Toplumsallaşmanın bir alt türü olan siyasal toplumsallaşma aşamalı olarak devam eden, bireylere siyasal değerler ve tutumlar kazandırarak onlara vatandaşlık bilgisi kazandıran siyasal öğrenme sürecidir (Akın, 2009, s. 48-49). Bu öğrenme sürecinde bireyler siyasal kültürün temel unsurlarını da öğrenmektedir (Schulz, 2008, s. 157). Siyasal kültür ve siyasal toplumsallaşma arasındaki döngüsel ilişki sonucunda bireylerde siyasal davranışlar meydana gelmektedir (Yücekök, 1987, s. 14).

Bireyler, siyasal toplumsallaşmayla diğer bireylerle ve kurumlarla etkileşime girmekte, yeni bilgiler edinmekte ve bu bilgileri siyasal davranışa dönüştürerek siyasal kimlik kazanmaktadırlar (Arslan, 2019, s. 29). Siyasal toplumsallaşmanın siyasal kimlik gelişiminin önemli bir parçası olduğu söylenebilir. Siyasal toplumsallaşma araştırmalarında insanların siyasal kimlik ve bilinç kazanma süreçlerinde siyasal toplumsallaşma araçları olarak kabul edilen aile, okul, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçlarının etkilerinin nasıl gerçekleştiği sorunu üzerinde en çok durulan başlıklardan biridir (Akın, 2009, s. 48).

1.1. Siyasal Toplumsallaşma Aşamaları ve Araçları

İnsanın yaşadığı toplumsal ve siyasal yapıya uyum sağlaması ve bu yapıyı içselleştirmesi süreci farklı aşamalarda ömür boyunca devam etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuklar üzerine araştırma yapan Easton ve Dennis, siyasal toplumsallaşmayı dört aşamaya ayırmışlardır. Easton ve Dennis'in yapmış oldukları

araştırmaya göre politikleşme, otoritenin kişiselleşmesi, idealleştirme ve kişiselleştirme aşamalarından oluşmaktadır. Politikleşme aşamasında çocuk, ailesinin ve tanıdığı çevresinin dışında ilk defa daha üstün bir otorite olduğunu fark etmektedir. İkinci aşamaya gelindiğinde ise çocuk otoriteyi bir siyasal figür ile simgeleştirmektedir. Bu figür ise genellikle siyasal liderler olmaktadır. Çocuk için bundan sonra simgeleştirilen kişi ile siyasal otorite özdeşleşmektedir. İdealleştirme aşamasında kişiselleşmiş siyasal otorite, hata yapmayan, herkese yardım eden üstün bir güç olarak algılanmaktadır. Son aşama kurumsallaşma aşamasında birey için siyasal özneler kişisel niteliklere indirgenmez. Siyasal özneler kurumsallaşmış sürekli ve istikrarlı kurumsal yapılar olarak kabul edilmektedir. Ergenlik çağında oluşan bu aşama yaşamın ilerleyen safhalarında da devam etmektedir (Dilber, 2012, s. 4; Yılmaz, 2013, s. 322).

Siyasal toplumsallaşma aşamaları konusunda yapılan bir diğer ayırmada da dörtlü bir sınıflandırma yapılmaktadır. Yapılan siyasal toplumsallaştırma sınıflandırmalarında ilk dönem birincil toplumsallaşmadır. Birincil toplumsallaşma bireyin hayatının ilk yıllarını kapsamaktadır. Genel olarak 0-6 yaş arasını kapsayan dönemde bireyin başkalarına olan bağımlılığı üst seviyededir. Bireyin temel kişiliğinin yanında siyasi kişiliği de ağırlıklı olarak birincil toplumsallaşma döneminde şekillenmektedir. Bireyin birincil toplumsallaşma aşamasında edindiği kurallar ve değerler ikincil toplumsallaşma aşamasında sağlamlaştırılmaktadır. Siyasal bilinçle birlikte siyasal yeteneklerde bu dönemde gelişmektedir. 6 yaşından sonraki süreçte ikincil toplumsallaşmasının etkisi birey üzerinde daha fazla hissedilmektedir. Üçüncül toplumsallaşma döneminde bireyler iş hayatında daha farklı bir çevreyle karşılaşmakta ve toplumsallaşmada uzun sürecek başka bir aşamaya geçmektedir. Siyasal toplumsallaşmanın birincil döneminde bireylerin ön siyasal tercihleri oluşmaya başlarken ikincil döneminde siyasal kimliğin gelişimi hızlanmaktadır. Üçüncül siyasal toplumsallaşmada ise siyasal kimliğin değişme olasılığı azalmaktadır. Teknolojide yaşanan ilerlemelerle sonucunda siyasal toplumsallaşmanın dördüncü aşaması gerçekleşmektedir. Siyasal toplumsallaşmanın dördüncü aşamasında medya kişiliğinin gelişiminde etkili bir araç olmaktadır (Yılmaz, 2013 s. 324-326).

Siyasal toplumsallaşma sürecini açıklayan bir ayrım ise birincil ve ikincil toplumsallaşma olarak adlandırılmaktadır. Birincil toplumsallaşma, bireyin gelişiminin çok hızlı olduğu, çocukluk döneminden başlayarak onu toplumun bir üyesi haline getiren asli toplumsallaşmadır. İkincil toplumsallaşmada toplumsallaşma içerisinde olan birey devamlı olarak benlik dönüşü gerçekleştirmektedir. Bu da tali toplumsallaşma aşamasıdır (Akın, 2009 s. 15).

Siyasal toplumsallaşma aşamalarının tamamı net ve kesin olmayan ayrımlardır. Yapılan bu ayrımlar siyasal toplumsallaşma sürecinin açıklanmasına katkı yapmayı amaçlamaktadır. Yukarıda sıralanan her bir farklı aşamasında farklı siyasal toplumsallaşma araçları etkili olmaktadır. Siyasal toplumsallaşmayı genel olarak iki döneme ayırdığımızda ilk dönemlerinde yani birincil siyasal toplumsallaşma olarak açıklanabilecek dönemde en etkili olan araçlar, aile, okul ve arkadaş gruplarıdır (Kosmika ve Rapeli, 2015, s. 144).

Siyasal toplumsallaşmanın ilk aşaması ailede başlamaktadır. İlk sosyal kurum olarak aile (Fichter, 2000, s. 27) siyasal toplumsallaşmanın temel ve belirleyici grubudur. Siyasal toplumsallaşmanın birinci basamağında bireyler için anne ve baba rol model olmaktadır (Akın, 2009, s. 95). Anne ve babanın rol modelliğinde, siyasal eğilimler ailede şekillenmeye başlamaktadır. Birincil sosyalleşmenin başat kurumu olan ailede, çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişki bireylerin siyasal yönelimleri üzerinde de etkili olmaktadır. Çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişki otoriteye, disipline ve hiyerarşik bir yapıya sahipse çocuğun da otoriter eğilimler göstermesi olasıdır. Uzlaşmacı ve dayanışmacı bir ailede yetişen birinin ise demokratik ve katılımcı davranışlar sergilemesi ihtimali daha yüksektir (Yılmaz, 2013, s. 324). Ailenin siyasete olan ilgisi, çocuklarının yanında siyasi konularla ilgili konuşmalar yapıp yapmaması bireylerin ilerleyen dönemlerdeki davranışlarını etkilemektedir. Ailesi siyasete ilgi duyan bireylerin kendileri de siyasete fazla ilgi duyabilmektedir. Yine aileleriyle benzer siyasi düşüncelere sahip olması ve ailesin oy verdiği partiye oy vermesi sıklıkla gözlemlenen bir durumdur (Jennings vd., 2009, s. 486). Kalaycıoğlu'na göre ailenin siyasal toplumsallaşmadaki etkisi doğrudan veya dolaylı bir şekilde olmaktadır. Doğrudan etkide, aile bilinçli olarak çocuğa siyasal tutum ve değerler aktarmaktadır. Dolaylı etkide birey, aile içerisindeki ilişkileri

gözlemlemekte, doğrudan olmasa da siyasal bilgi edinmektedir (Kalaycıoğlu, 1984, s. 151). Aile, siyasal otoriteye destekleyen değerler yayan, siyasal değerleri bir sonraki nesillere aktararak devamlılık gösteren bir siyasal toplumsallaşma aracıdır. Ailede alınan siyasal değerlerin içselleştirilmesinden dolayı bireyler uzun süre aileden almış olduğu değerleri muhafaza etmekte, sonradan karşılaştığı siyasal uyarıcılara karşı tepkilerini muhafaza ettiği değerlere göre vermektedir (Türkmenoğlu, 2017, s. 33).

Siyasal toplumsallaşma süreci aynı zamanda siyasal eğitim ve öğrenme sürecidir. Siyasal eğitim ve öğrenme süreci pek çok farklı araçla gerçekleşmektedir. Kişiler istesin veya istemesin toplumsal hayatın mecburiyeti olarak kendilerini siyasallık örüntüleri içerisinde bulmaktadır (Akın, 2009, s. 99). Bilhassa modern dönemle birlikte devletin kontrolündeki eğitim zorunlu hale gelmiş, okullar siyasal rejimler tarafından ulusun inşası için, bireylere nasıl yurttaş olunacağını öğreten kurumlara dönüşmüştür (Yalçın, 2016, s. 333). Varlıklarını sürdürmeye ve siyasal emellerine ulaşmaya çalışan toplumlar, değerlerine ve ilkelerine bağlı olan bireylere ihtiyaç duymaktadır (Yeşilorman, 2006, s. 1). Okul, verdiği yurttaşlık bilgisiyle, eğitimsel ve sosyal pratikleriyle, rol model olan öğretmenleriyle (Bar-Tal ve Harel, 2002) toplumda egemen olan siyasal değerleri bireylere aktarmaktadır (Türkkahraman, 2000, s. 33).

Aileyle başlayan siyasal toplumsallaşma sürecinde zamanla başka etkenler devreye girmektedir. Bireyin siyasal kimliğinin oluşumunda toplumsallaşma döneminde arkadaş grupları etkili olmaktadır. İnsan hayatının önemli bir kısmı ailenin yanı sıra arkadaş gruplarında geçmektedir. Arkadaş gruplarındaki samimi, içten ve duygusal ilişkiler grup üyelerini etkilemektedir. Bireyler, aileleriyle kurdukları etkileşimi arkadaş gruplarında pekiştirmektedir. Tabii bunun aksi durumunu yani kişinin ailesiyle kurduğu etkileşimin tam zıddını da arkadaş gruplarında yaşaması ihtimali de bulunmaktadır. Ailenin değerleriyle bireyin arkadaş grubunda karşılaştığı değerler, benzerlik taşırsa siyasal toplumsallaşma daha fazla pekişmektedir. Eğer zıtlık yaşanırsa siyasal değer ve tutumların oluşmasına daha zorlaşacaktır (Dursun, 2016, s. 226). Yaş ilerledikçe siyasal gündemi ailelerden çok arkadaşlarıyla değerlendiren bireyler (Turan, 1979, s. 59) inançlarını, değerlerini ve

tutumlarını arkadaş gruplarında pekiştirebilecekleri gibi bu inanç, değer ve tutumları değiştirebilmektedirler (Sarıbay ve Öğün, 1998, s. 71).

Bireyler, hayatlarının ilerleyen dönemlerinde meslek grupları, siyasal dernek ve örgütlerle karşılaşmaktadırlar. Siyasal toplumsallaşmanın olgunluk ve bireyin bilinçlilik düzeyinin arttığı bu dönemde mesleki ve siyasal örgütsel yapıların etkinliği gözlemlenmektedir. Ülkemizde özellikle siyasal partilerin kişilerin siyasal kimliğinin oluşumunda etkili siyasal toplumsallaşma aracı olduğu söylenebilir (Şahan, 2021; 2022). Siyasal amaçlı kurulmayan dernek ve örgütlerde bireylere aidiyet hissi ve yeni bilgiler sağlayarak kişinin şimdiye kadar yaşamış olduğundan farklı bir toplumsallaşma süreci yaşamasına neden olabilmektedir (Köseoğlu, 2020, s. 209).

Son dönemlerde üzerinde en çok tartışılan siyasal toplumsallaşma aracı medyadır. Siyasal toplumsallaşma konusunda yapılan ilk çalışmalar aile ve okul gibi toplumsallaşma araçlarına odaklanmaktadır. Yapılan çalışmalarda medya, birincil kaynaklardan elde edilen bilgilerin pekiştirildiği, doğrudan doğruya birey üzerinde etkili olan bir kanal olarak düşünülmüştür. 1970'lerden itibaren medyanın ağırlıklı olarak çocukların, ergen ve gençlerin siyasal düşüncelerin oluşumuna katkı sağlayan birincil bir araç olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. Televizyon özelinde medya yalnızca içerik anlamında değil siyasal etkinlik bakımından da etkili siyasal toplumsallaşma aracı olarak öne çıkmıştır (Karasaç Gezen, 2020, s. 192). Kitle iletişim araçlarının gelişimine paralel olarak günümüzde medya çok daha etkili bir siyasal toplumsallaşma aracına dönüşmüştür. Medya, bireylerin siyasal kişilik gelişimini her dönemde etkilemektedir. Fakat belirli bir zamandan sonra medya, aile, okul, arkadaş grupları gibi toplumsallaşma araçlarından çok daha fazla bireyin siyasal kimliğini yönlendiren siyasal toplumsallaşma aracı olmaktadır (Yılmaz, 2013, s. 326). Günümüz toplumlarında medya, her türlü siyasal mesajı devamlı olarak ileten bir kaynaktır. Medya, dünyanın herhangi bir yerinden meydana gelen gelişmeyi anında insanları ulaştıran ve dünyayı küçülten bir siyasal toplumsallaşma aracıdır (Sarıbay ve Öğün, 1998, s. 72). İnternet teknolojisinin gelişimiyle birlikte internet kullanımı çoğunlukla gençler arasında yayılmaya başlamıştır. Gençler, interneti siyasal bilgi edinmek, siyasal olaylarda örgütlenmek ve gerektiğinde

harekete geçmek için kullanmaktadır (Quintelier ve Vissers, 2008; Yun ve Chang, 2011). Siyasal olanın yeniden tanımlandığı, siyasal örgütlenme biçimlerinin ve siyasal katılım mekanizmalarının giderek farklılaştığı dönemde siyasal toplumsallaşma olgusu da geleneksel aktörlerin yanında yeni aktörlerin katkılarıyla şekillenmektedir. Giderek daha küçük parçalara ayrılan siyasal alanda daha önceki siyasal değerler ve tutumlardan farklı oluşumlar ortaya çıkabilmektedir. İnternet teknolojisinin gelişimin yarattığı yeni dünyada sosyal medya siyasal toplumsallaşma bakımından siyasal katılımı yeni olanaklar sunmaktadır. Sosyal medya ortamları gençlere, geleneksel olmayan yeni katılım mekanizmaları sunarak onları katılıma teşvik etmektedir (Karasaç Gezen, 2020, s. 200). Siyasal toplumsallaşma sürecinde televizyonla başlayan medyanın etkisi tartışması yeni iletişim teknolojilerinin katılımıyla başka bir boyuta taşınmıştır. Medyanın siyasal toplumsallaşmada ne kadar etkili olup olmadığı yanında artık zaman ve mekâna bağlı olmayan yeni deneyim kalıplarının oluşturduğu katılım biçimleri tartışılmaktadır. Çevrimiçi tartışmalar, sosyal medya mecralarında görüş ifade etme, protestolara katılma, farklı kesimlerle iletişim kurma gibi katılım biçimleri dijital ortamlara taşınmıştır. Siyasal toplumsallaşmada medyanın ne gibi rolü ve etkisi olduğu konusu aslında diğer siyasal toplumsallaşma araçları gibi bütün boyutlarıyla değerlendirilmesi gereken bir başlıktır. Bütün bu tartışmaların uzağında medyanın belki de sosyal medya ağırlığıyla günümüz için etkili bir siyasal toplumsallaşma aracı olduğu gerçeği söylenebilir.

Siyasal toplumsallaşma süreci, aileden başlayarak yeni araçların katılımıyla yaşam boyu devam etmektedir. İnsan hayatının her döneminde yeni toplumsallaşma araçları etkili olmaktadır. Bu araçların etkisi zamanla yerlerini yeni toplumsallaşma araçlarına bırakmaktadır. Buna rağmen siyasal toplumsallaşma döngüsü farklı düzeylerde devam etmektedir. İnsan, hayatının her döneminde yeni siyasal toplumsallaşma araçlarıyla etkileşime girmeyi sürdürmektedir.

1.2. Siyasal Toplumsallaşma Teorilerine Genel Bir Bakış

Siyasal toplumsallaşma kuramlarıyla siyasal toplumsallaşmanın nasıl ele alındığı, siyasal toplumsallaşmaya nasıl yaklaşıldığı ortaya konulmaktadır. Siyasal toplumsallaşma konusunda yapılan çalışmaların yoğunlaşmasıyla birlikte teorik

olarak bazı eğilimler öne çıkmıştır. Bu eğilimlerden kimisi bireylerin siyasal yönelimlerinin kaynağına ulaşmaya çalışan mikro yaklaşımlarken kimisi de süreçler ve siyasal sistemlere eğilen makro özellikler taşımaktadır (Akın, 2009, s. 59). Yine aynı zamanda siyasal toplumsallaşmaya psikolojik açıdan yaklaşan sosyal öğrenme ve davranışçı yönelimler ile bireysel ve grupsal yaklaşımlar da literatürde yer almaktadır (Cutler, 1977; Çetin, 2003). Siyasal toplumsallaşmayı farklı açılardan bakış açıları olsa temel eğilim üç yaklaşım etrafında toplanmaktadır. Bu yaklaşımlar; psikanalitik yaklaşım, yapısal-işlevselci yaklaşım ve çatışmacı yaklaşım şeklindedir.

Psikanalitik yaklaşım, Sigmund Freud'un görüşleri doğrultusunda gelişim göstermiştir. Freud, kişiliğin oluşumunda bebeklik ve çocukluk döneminin önemini vurgulamaktadır. Kişilikte belirleyici olan bireyin altı yaş sürecinde yaşamış olduklarıdır. Freud'un düşüncesinde kişiliğin oluşumunda İd (alt benlik), ego (benlik) ve süper ego gibi birbirini etkileyen üç süreç bulunmaktadır. İd, doğumdan itibaren kişide bulunmakta kişinin içgüdüsel duygularını ve ilkel yanlarını temsil etmektedir. Ego ise id aşamasından ortaya çıkmaktadır. Kişiliğin gerçekliğini ve mantık boyutunu temsil etmektedir. Süper ego ise id ve egodan sonra oluşur kişilikteki toplumsal etkileri temsil etmektedir (Zencirkıran, 2023).

Psikanalitik yaklaşımda çocukluk döneminde yaşanan deneyimler kişiliğin oluşumunda belirleyici olacağı için bireyin siyasal davranışlarının altında da bu dönemdeki deneyimler yatmaktadır. Kişinin siyaset ve siyasal kurumlara karşı uzlaşmacı veya otoriter bir tutum sergileyip sergilemeyeceği, toplumsal ilişkileri korku ve önyargıları bu dönemde bilinçaltında gönderilenler ile belirlenmektedir (Metin, 2014, s. 74).

Yapısal-işlevselci yaklaşımda toplum birbirleriyle bağlantılı parçalardan bir sistemdir. Toplum, varlığını sürdürebilmek için değişen çevreye uyum sağlamaya, dengesini korumaya ve bütün parçalarıyla uyumlu olarak işlerliğini sağlamaya çalışan bir organizmadır. Yapısal-işlevselci düşüncenin önde gelen isimlerinden Talcott Parsons'a göre sistemler karşılıklı ilişki ve bağımlılık içinde özerk alt sistemlerden meydana gelmektedir (Türkmenoğlu, 2017, s. 19). Anahtar bir kavram olan sistem kavramı, Parson'ın görüşünde farklı çıkarlar ve değerler temelinde içsel bir dengeye sahip olan bir birliktir (Swingewood, 1998, s. 277). Siyasal

toplumsallaşma, yapısal-işlevselci yaklaşımda bireyleri siyasal sisteme dahil etmektedir. Siyasal toplumsallaşmayla bireyle topluma uyumlu birer kişi haline gelmektedir. Böylelikle uyumlu ve düzenli bir aktarım gerçekleştirilerek sistemin devamlılığı sağlanmaktadır.

Siyasal toplumsallaşmayı açıklayan bir diğer yaklaşım ise çatışmacı yaklaşımdır. Bu yaklaşım siyasal toplumsallaşmayı sadece çocukluk ve bilinçaltına indirgediği için psikanalitik, bireyin iradesini yok ederek çevresel faktörleri görmezden geldiği için de yapısal işlevselci yaklaşımı eleştirmektedir. Çatışmacı yaklaşımın savunusu, hem toplumsal hem de bireysel farklılıkların siyasal toplumsallaşmada çatışmaya yol açacağıdır (Metin, 2014, s. 76). Çatışmacı yaklaşımda, yapısal-işlevselci yaklaşımda olduğu gibi denge ve devamlılığın aksine sınıfsal farklılaşmanın yaratmış olduğu çatışma daha belirleyici bir unsur olmaktadır (Alkan, 1979, s. 17). Toplumsal yapıdaki farklılaşmalar, toplumsal sistemin devamlılığını sağlayan girdilerde farklılaşmaya yol açacak bu durum da doğal olarak çatışmanın doğmasına neden olacaktır. Bu durum, çatışmanın siyasal toplumsallaşmanın merkezine yerleşmesini sağlayacaktır.

Siyasal toplumsallaşma sürecini açıklamaya çalışan yaklaşımlar gerek bireyi gerekse yapıyı veya sistemi çıkış noktası olarak ele almaktadır. Psikanalitik, yapısal-işlevselci ve çatışmacı yaklaşımlar siyasal toplumsallaşmanın açıklanmasına ve bir araştırma alanı olarak genişlemesine katkı yapmıştır. Siyasal toplumsallaşma sürecine farklı açılardan yaklaşan bütün bu teorik yaklaşımlardan kaynaklı bilgi birikimleri ve metodolojik katkılar, siyasal toplumsallaşma konusunun hem siyaset bilimi hem de sosyal bilim alt disiplini olarak gelişiminde önemli olmuştur (Akin, 2009, s. 67).

2. Yöntem ve Materyal

Bu bölümde çalışmanın amacı, evren-örnekleme, veri toplama araçları ve veri analiz hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin siyasal kimliklerinin oluşumu siyasal toplumsallaşma üzerinden incelenmiştir. Yapılan incelemede üniversite

öğrencilerinin siyasal kimliklerini oluştururken hangi siyasal toplumsallaşma araçlarından etkilendiklerini belirleyebilmek için görüşme tekniği kullanılmıştır. Keşfedici araştırmada veri toplama ve analiz noktasında nitel yöntemlerden yararlanılmıştır. Nitel araştırmayla bireylerin yaşam şekillerine, hayat hikayelerine, grup yapılarına yönelik ayrıntılı bilgi edinilebilme imkanı bulunmaktadır. Olguları bireyin bilincinden bağımsız nesnel olarak ele alan ve istatistiksel veriye dayanan nicel araştırmanın aksine nitel araştırma bireylerin olaylara yüklediği anlamları ve olayları nasıl nitelendirdiklerine ağırlık vermektedir (Arslan, 2019, s. 13). Çalışmada katılımcıların toplumsallaşma sürecindeki araçlara yükledikleri anlamları daha iyi kavrayabilmek adına nitel yöntem tercih edilmiştir. Nitel araştırmanın en önemli özelliklerinden biri doğrudan doğruya insanlarla konuşarak onların davranışları ve kendi çevreleri içerisinde eylemlerin görülerek verilerin toplanmasıdır. Doğal ortamlarda gerçekleştirilen çalışmalarda araştırmacılar yüz yüze etkileşimden yararlanmaktadırlar. Doküman incelemesi, davranışları gözlemlene ya da katılımcılarla mülakat yoluyla verilerin toplandığı nitel araştırmada araştırmacı başka araştırmacıların geliştirdiği ölçme araçlarına bağlı değildir(Creswell, 2017, s. 185).

Nitel araştırmacılar, kuram oluşturma, durum çalışması, etnografi, fenomenoloji ve anlatı gibi imkanlar arasından seçim yapmaktadırlar (Creswell, 2017, s. 187). Nitel araştırmalarda bir genelleme çabası bulunmamasına rağmen, olguyu derinlemesine irdelemek amaçlanmaktadır. Bireylerin kişisel yaşam hikayelerinin ve yaşam tecrübelerinin dahil edilmesiyle daha dar gruplar üzerinde yapılan çalışmaların daha faydalı sonuçlar elde edeceği düşünülmektedir. Bundan dolayı çalışmada bireylerin deneyimlerini ve olgulara yükledikleri anlamları daha ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarabilmek için fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir (Arslan, 2019, s. 14). Fenomenolojik yaklaşımın temel meselesi bir fenomenle veya olduyla ilgili bireysel deneyimleri evrensel bakış açısıyla incelemektir. Bireyselin içerisindeki toplumsala ulaşabilmek için bu yaklaşım tercih edilmiştir. Gündelik yaşamda bireysel olarak yapılanlar aslında toplumsalın yansıması olduğu düşüncesi fenomenolojik yaklaşımın çıkış noktasıdır (Elçi Özcan, 2023, s. 38). Fenomenolojik yaklaşımla bireylerin siyasal toplumsallaşma deneyimlerinin üstü örtülü kalmış yapısı ve anlamı açığa çıkarılarak toplumsallaşma deneyiminin özüne ulaşılması hedeflenmektedir. Bu yaklaşımla insanların siyasal toplumsallaşma sürecini nasıl

deneyimledikleri, siyasal toplumsallaşmanın anlamı, yapısı ve özü incelenecektir (Karakoç, 2019, s. 266).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma kapsamında Gaziantep Üniversitesi lisans düzeyinde farklı bölümlerde lisans düzeyinde eğitim gören 12 öğrenci ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer alan katılımcılar, Gaziantep Üniversitesinde İletişim, İktisadi İdari Bilimler, İlahiyat, Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar, Sağlık Bilimleri, Eğitim, Hukuk, Mühendislik ve Tıp fakültelerinde eğitim görmektedir. Altı kadın, altı erkek öğrenciden oluşan katılımcıların yaş aralığı 18-24 arasında değişmektedir. Katılımcılar içerisinde birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar (tıp fakültesi altıncı sınıf) farklı sınıflarda eğitim gören öğrenciler bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 03.01.2025 tarih ve 593754 sayı ile onay alınmıştır.

Tablo 1. Katılımcı Listesi

Katılımcı	Fakülte	Sınıf	Cinsiyet	Yaş
Katılımcı 1	İlahiyat	1. sınıf	Erkek	19
Katılımcı 2	İBF	3. Sınıf	Erkek	21
Katılımcı 3	İletişim	4. Sınıf	Erkek	24
Katılımcı 4	Tıp	6. Sınıf	Kadın	24
Katılımcı 5	Sağlık Bilimleri	4. Sınıf	Kadın	22
Katılımcı 6	Eğitim	3. Sınıf	Kadın	21
Katılımcı 7	Fen-Edebiyat	4. Sınıf	Kadın	22
Katılımcı 8	Mühendislik	2.Sınıf	Erkek	19
Katılımcı 9	Sağlık Bilimler	4. Sınıf	Kadın	22
Katılımcı 10	Hukuk	1.Sınıf	Erkek	18
Katılımcı 11	İletişim	3. Sınıf	Kadın	23
Katılımcı 12	Güzel Sanatlar	3. Sınıf	Erkek	22

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme formları kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturulurken daha önce yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır (Akın, 2009; Arslan, 2019; Kosmikaa ve

Rapeli, 2015; Lee, 2006). Farklı gruplar üzerine yapılan bu toplumsallaşma çalışmalarından yola çıkılarak görüşme soruları oluşturulmuştur. Sohbet havasında gerçekleştirilen, katılımcıların yanıtlarına göre şekillenen görüşmelerle (Polat, 2022, s. 165) siyasal toplumsallaşma sürecindeki deneyimleri ortaya çıkarmak ve bu sürece yüklenen anlamların keşfedilmesi amaçlanmaktadır Çalışma kapsamında yapılan her bir görüşme ortalama olarak 30-35 dakika sürmüştür. Görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve ardından deşifre edilmiştir.

2.4. Verilen Analizi

Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler fenomolojik bir yaklaşımla nitel içerik analiziyle değerlendirilmiştir. İçerik analizliyle kavramsal çerçeveye göre alt temalar oluşturulmuştur. Alt temalar oluşturulurken yine alan yazınındaki çalışmalardan yararlanılmıştır (Akın, 2009; Arslan, 2019; Kalaycıoğlu, 1984; Lee, 2006; Yalçın, 2016) Çalışmada içerik analizi ile ulaşılan sonuçların doğruluğunu yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir (Çırak Kurt, 2019, s. 448).

3. Bulgular

Çalışma kapsamında katılımcılara siyasal kimliklerinin siyasal toplumsallaşma süreci içerisinde hangi unsurlar bağlamında şekillendiğini bulgulayabilmek için çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar kapsamında aşağıdaki kategoriler oluşturulmuştur. Tablo 2’de frekans dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Frekans Dağılımı

Siyasal Toplumsallaşma Araçları	Frekans
Aile (Anne, Baba vd.)	164
Kitle İletişim Araçları (Bilgi Kaynağı)	98
Üniversite	85
Sorun	
Göç	54
Siyasal Katılım	
Oy Vermek	31

3.1. Siyasal Kimliğin Oluşumunda Temel Belirleyici Olan Siyasal Toplumsallaşma Aracı: Aile

Görüşme yapılan katılımcıların siyasal kimliklerinin oluşumunda öne çıkan siyasal toplumsallaşma aracı ailedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu siyasal düşünceleri oluşmasında ailenin veya aile içerisinde bir bireyin belirleyici olduğu belirtmiştir. Siyasal toplumsallaşma konusunda yapıla ilk dönem araştırmalarından (Davies, 1965; Hyman, 1959) itibaren ailenin bireylerin siyasal düşüncelerinin oluşumunda önemli rolleri olduğu saptanmıştır. Katılımcılar, siyasete dair ilk izlenimlerini, ilk bilgilerini ailelerinden almaktadır. Bu noktada aile içerisinde yer alan herhangi bir kişi birey için rol model olmaktadır. Rol model alınan kişi düşünceleri ve davranışlarıyla siyasete dair ilk izlenimlerin oluşmasında etkili olmaktadır. Katılımcılar için rol alınan modeller yalnızca anne-baba ile sınırlı değildir. Ailenin kendine özgü koşulları farklı rol modelleri ortaya çıkarabilmektedir.

Anne ve babam ayrı olduğu için ben, annemin yanı sıra anneannem ve dedemlerle birlikte büyüdüm. Annemin belirgin bir etkisi olmasına rağmen aile içerisinde dedem benim için siyasi düşüncelerimin oluşumunda hangi partiye oy vereceğim seçiminde etkili olmuştur. Dedemle, anneannemle ve annemle aynı partiye oy veriyoruz. Kendimi yetiştığım çevrenin bir parçası olarak görüyorum. Özellikle dedemin anlattıkları eskiye dair, televizyondaki haberleri izlerken gündemle ilgili yorumları beni onun düşüncelerinin bir parçası haline getirdi diyebilirim (Katılımcı 7)

Katılımcıların geneli için aile kavramı “Her şeyi” ifade etmektedir. Aile onlar için “Her şeyin paylaşıldığı”, “Mutlu olunan”, “Güveni” ifade eden bir kavramdır (Katılımcı 1, Katılımcı 9, Katılımcı 10). Aile içerisinde ebeveyn veya ailenin herhangi bir üyesi siyasal davranışları ve tutumları bilerek veya bilmeyerek diğer bir aile üyesine aktarabilmektedir. Bireyler siyasal yaşama dair aile içerisinde kendiliğinden bilgiler almaktadırlar. “ Siyasete dair konuları abimle çok fazla konuşuyoruz. Aslında siyasetle ilişkin konularda onu yakalamaya çalıştığımı söyleyebilirim. Abi faktörü benim için çok önemli, siyasetle alakalı her şeyi ondan duydum ve öğrendiğim için siyasetle alakalı her şeyde onun etkisi var” (Katılımcı 12)

Birincil siyasal toplumsallaşmanın en önemli aracı olan ailede kazanılan birçok alışkanlık, kabul edilen inançlar ve siyasal değerler hayatın geri kalanında da birey üzerinde etkili olmaktadır. Aile içerisinde ilk kez iktidar ilişkileri karşılaşan bireyler, ilerleyen dönemlerde ebeveynleriyle kurdukları otoriter yönü de bulunan ilişki kalıplarını siyasal alana aktarmaktadırlar. Böylelikle de bireylerin siyasal davranış kalıpları oluşmaktadır (Çetin, 2003). Bu davranış kalıpları genelde ideolojik bir çerçeve ile bütünleşmektedir. “Ben sosyal-demokrat biriyim. Babamda öyleydi, birçok şeyi ondan öğrendim ve benimsedim” (Katılımcı 8). Birey aile içerisinde almış olduğu siyasal değerleri belirli bir tutum haline getirerek kendisine ideolojik bir çerçeve tasarlayabilmektedir. “Siyasi düşüncelerimin oluşumunda en başta ailem etkili. Çünkü o ailede büyüyoruz, onların düşünceleri ister istemez bizi de etkiliyor” (Katılımcı 3).

Aile içerisinde yaşananlar ve beklentiler çoğunlukla duygularla ilişkilidir. Bu duygusal nitelik aileyi siyasal toplumsallaşmada önemli bir aktör haline getirmektedir. Aile fertleri arasındaki duygusal ilişkiler bireyler için güven ortamı yaratmaktadır. Yaratılan bu güven ortamı bireylerin ailedeki siyasal değerleri içselleştirmesini kolaylaştırmaktadır (Türkmenoğlu, 2017, s. 31-32). Bireyler aile içerisinde kendisine rol model aldığı kişilerle duygusal yönü belirgin olan ilişki kurmakta, bu ilişkinin yarattığı güven ortamı siyasal değerlerin aktarılması için gerekli olan koşulları oluşturmaktadır. Kadın katılımcılar için bu kişi genelde anne olmaktadır. Annenin siyasete karşı olan duruşu ve pozisyonu çalışmaya katılan kadın katılımcılar için çok değerlidir. Bu noktada baba çok daha geri planda yer alırken anne öne çıkmaktadır. Babalarına kıyasla annelerin çocuklarıyla daha fazla ve yakın iletişim halinde olması siyasal görüşleri etkilemede anneyi öne çıkarmaktadır (Shulman ve DeAndrea, 2014). Katılımcı 9, bu durumu anne ile kurduğu yakın ilişkiye bağlamaktadır.

“Annem ile çok yakın bir ilişkim var. Onu çok seviyorum, onunla her şeyi paylaşıyorum. Babamla ise öyle değil. Babam siyasete karşı çok ilgili biri, net bir ideolojik duruşu ve partisi var. Annem ise öyle değil, siyasete çok daha uzak birisi. Ben de siyasete annem gibi bakıyorum” (Katılımcı 9).

Gidengil ve arkadaşları da (Gidengil vd., 2016) annenin siyasal toplumsallaşmadaki etkisini oy verme davranış açısından ele almıştır. Araştırmacılara göre annenin etkisi özellikle annenin rol model alınmasıyla birlikte artmaktadır. Sosyal öğrenme kuramındaki gözlemci-model anlayışında anne-çocuk arasındaki ilişkide de gözlemlenmekte, annenin model alınmasıyla birlikte siyasal toplumsallaşmada anne etkisi babadan daha fazla olabilmektedir.

Siyasete ilişkin ilk izlenimlerini aileden alan bireyler için bu izlenimler kesin doğrular haline gelebilmektedir. Katılımcı 10 bu durumu özetlerken ailesin yapmış olduğu işin onların siyasete bakışlarını belirlediğini aynı şeyin kendisi için de geçerli olduğunu belirtmiştir. “Ailem memurdu benim. Siyaset konuşulduğunda bizler memuruz, memurun siyasi kimliği olmaz derlerdir. Bundan dolayı onların siyasi görüşünü hiç bilmedim. Şimdi ben de memur olmak istiyorum. Bundan dolayı bende ailem gibi düşünüp memurun siyasi görüşünün olmayacağını düşünüyorum” (Katılımcı, 10).

3.2. Siyasal Bilgi Kaynağı Olarak Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları son dönemde teknolojiye gelişmelere sonucunda siyasal toplumsallaşma sürecinde önemli araçlardan biri olmuştur. Matbaa, gazete, radyo, televizyon ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte kitle iletişim araçları siyasal bilginin kaynağı haline gelmiştir. Bilgi teknolojilerinin gelişimi internet kullanımını arttırmış, anlık ve karşılıklı iletişim fırsatları genişlemiştir. Çalışma sorularına cevap veren katılımcılar da bu iletişim fırsatlarından yararlanmak istemektedir. “Arkadaşımdan, tanıdığım kişilerden uzakta olan akrabalarım ve arkadaşarımdan anında haberdar olmak için kitle iletişim araçlarından yararlanıyorum” (Katılımcı 2)

Kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkisi tartışma konularının başında gelmektedir. Kimi araştırma sonuçlarına göre kitle iletişim araçları bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahipken yine kimi araştırmalarda kitle iletişim araçlarının sanıldığı kadar etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Şahan, 2022). Kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkisi tartışma konusu olsa da günümüzde gençlerin en yaygın kitle iletişim aracı olarak interneti kullandığı, siyasal bilgi edinmede öncelik verilen bir kaynak olduğu da yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur (Quintelier ve Vissers, 2008; Şahan, 2021; Yun ve Chang, 2011). Katılımcılar için de

kitle iletişim araçları ve özellikle internet siyasal düşünceleri oluşturan bir araç olmaktan öte, siyasal bilgi kaynağıdır.

“Gündemi takip ederken sosyal medyayı kullanıyorum. Instagram ve Twitter (X) ’da gündemi takip ediyorum, gelişmelerden buralardan haberim oluyor. Ailem akşamları televizyon haberleri takip ediyor ama ben çok tercih etmiyorum televizyonu” (Katılımcı 8).

Katılımcılar için ana siyasal bilgi kaynağı internet ve sosyal medyadır. Çalışmada araştırma sorularına cevap veren katılımcıların tamamının sosyal medya mecralarının en azından birinde hesapları vardır. Katılımcılar sosyal medyada hesabı açma nedeni olarak “İletişim halinde olmak”, “Birbirlerinden haberdar olmak”, “gündemi takip etmek” (Katılımcı 5, Katılımcı 7, Katılımcı 11) gibi ifadeler kullanmışlardır. Televizyon, katılımcılar için çok tercih edilen bir siyasal bilgi kaynağı değildir. Yine katılımcılar radyodan ziyade podcast yayınlarını dinlediklerini belirtmişlerdir. X ve Instagram en çok tercih edilen sosyal medya mecralarıdır.

Kitle iletişim araçları özellikle de sosyal medya mecraları katılımcılar için temel siyasal bilgi kaynağıdır. Katılımcılar ne kadar siyasal bilgi edinmek için yalnızca sosyal medyadan yararlandıklarını belirtmiş olsalar da bu araçların siyasal düşüncelerini etkilemede doğrudan bir etkisinin olduğuna ilişkin herhangi bir görüş belirtmemişlerdir. Katılımcıların sosyal medyayı siyasal bilgi kaynağı olarak görmesi onların bu mecralardaki içerik tercihlerini de etkilemektedir. Katılımcılar, yalnızca kendi görüşlerine yakın olan içerikleri değil farklı birçok içeriği de takip ettiklerinin dile getirmişlerdir. Hem katılımcıların sosyal medyadan siyasal bilgi kaynağı olarak yararlanma düşüncesi hem de sosyal medyadaki yoğun içerik çeşitliliği, katılımcıların kendi düşüncelerinin dışındaki içerikleri de takip etmesine neden olmuş olabilir.

3.3. Siyasal Toplumsallaşma ve Mekan: Kent ve Üniversite Birlikteliği

Siyasal toplumsallaşma sürecinde aileden sonra etkili olan araçlarından başında kurumsallaşmış bir yapı olan okul gelmektedir. Okul, bireylere toplumda hakim olan siyasal ve kültüre kodları aktarmakta ve bireylerin toplumda var olan kuralları içselleştirmesini kolaylaştırmaktadır. Katılımcılar için okul yani üniversite kendi olabildikleri birey olarak kendilerini keşfedebildikleri bir mekandır. Özellikle

de şehir dışından üniversiteye eğitimi almak için gelen kişiler, ailelerinde uzakta bir yaşam kurmaya çalışmaktadır. Bu yaşamı ise kendilerini keşfedebilecekleri bu süreç olarak görmektedirler.

Üniversite hayatım sosyalleşme açısından çok güzeldi. Farklı hayatları, farklı insanları tanımak benim için çok faydalı oldu. Ailemden ilk defa ayrıldıktan sonra yurt hayatı başta bana çok zor gelmişti. Alışmakta zorlanmışım ama sonrada alışınca çok güzeldi. Kendi isteklerin doğrultusunda hareket ediyorsun. Kendi sorumluluğunu alabiliyorsun. Ailenden uzaksın, kendi harcamalarını kendin belirliyorsun. Sorumluluk alırken bağımsız hareket ederek sen olabiliyorsun (Katılımcı 5)

Üniversitenin siyasal toplumsallaşma süreci içerisindeki rolü arkadaş grupları ve yaşanan şehirle birlikte değerlendirilmelidir. Çünkü üniversite yaşamının etkisi arkadaş gruplarıyla kurulan iletişimle daha fazla belirginleşmekte, şehir ve üniversite bütünlüğü kişinin siyasal düşüncelerini yönlendirebilmektedir. Üniversite şehirle birlikte siyasal toplumsallaşmada mekânsal unsur olarak bireyler için etkileme alanı oluşturmaktadır. Bu etkileme alanında arkadaşlar gruplarıyla kurulan ilişkiler öne çıkmaktadır.

Katılımcılara göre üniversite, onları mesleğe hazırlayan bir aracıdır. Katılımcı 10 üniversiteyi kendilerini mesleğe hazırlayan bir kuruluş olarak gördüğünü belirterek, üniversiteyi mesleki eğitimle birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Üniversitenin kent yaşamı içerisinde konumlanması, yaratmış olduğu yeni ilişkiler ve eğitim müfredatıyla kişilere siyasal düşüncelerinin oluşumu ve değişiminde yeni fırsatlar sunmaktadır. “Birçok alanda farklı dersler okuyoruz bu durumda siyasal açıdan da kendimi bulmamda, bildiklerimi sorgulamada bana yardımcı oluyor “ (Katılımcı 11).

Modernleşme sonucunda ailenin birey üzerindeki etkisi diğer kurumlara dağıtılmaya başlanmıştır. Bu noktada okul, ailenin etkisinin ardından bireyin yaşamını belirleyen en önemli siyasal toplumsallaşma araçlarından biri olmuştur. Bireyler, aile ve akraba grupları gibi devamlı iletişim halinde olunan, informal ilişkilerin kurulduğu çevreden farklı olarak belli bir yaştan sonra hayatının büyük bir kısmında etkili olacak okul ile tanışmaktadır. Ulus devlet yapılarının ortaya

çıkmasıyla okullar geniş anlamda siyasal iktidara uyumlu vatandaşları yetiştiren yerler haline gelmiştir. Böylelikle okul, siyasal bir meseleyi çözebilen bir kurum olarak siyasal kimliği oluşturan araçlardan ilk akla gelenlerden biridir (Akın, 2009, s. 100). Çalışmada üniversite, katılımcılar için kendi kimliklerine ulaşmalarında aracı olan bir kurumdur. Üniversitenin aracılık özelliği şehir dışından gelen öğrenciler de kendisini çok daha fazla belli etmektedir. Ayrıca üniversitelerin siyasal kimlik oluşumunda etkisi arkadaş grupları ve üniversitenin bulunduğu şehrin yaratmış olduğu ilişkiler ağı açısından ele alınmalıdır. Yine üniversitenin de içinde bulunduğu okul, siyasal toplumsallaşma sürecinde başta öğretmenler-akademisyenler olmak üzere rol modelleriyle siyasal toplumsallaşmayı etkileyebilmektedir.

3.4. Siyasal Katılım ve İlgisi

Siyasal katılım söz konusu olduğunda Türkiye’de gençlerin siyasal katılım düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Siyasal partilere üye olmak, seçim kampanyalarında görev almak, gençler için tercihe edilen siyasal katılım biçimleri değildir. Yine gençler arasında siyasal partilere duyulan güven düşük düzeydedir (Erdoğan, 2017, s. 42).

Araştırma sorularına cevap veren katılımcıların tamamının herhangi bir siyasal partiye üyeliği bulunmamaktadır. Katılımcıların siyasa parti üyeliği bulunmadığı gibi katılımcılar seçim kampanyalarında da görev almamaktadır. Siyasal katılımın anlamı onlar için oy vermekten ibaret olup, yalnızca kitle iletişim araçlarından gündemi takip etmektedirler. “Herhangi siyasi partiye üye değilim, partilerde görev almadım, yalnızca oy kullanıyorum” (Katılımcı 3).

“Siyasete hiçbir ilgim yok. Bu durum tamamen kişisel tercihim. A kişisi veya B kişisi fark etmez kim gelirse gelsin herhangi bir şeyin değişeceğine dair inancım yok. Siyasete ve siyasetçilere hiç güvenim yok.” (Katılımcı 4)

Katılımcıların siyasal ilgileri düşük seviyededir. Bu durumun oluşmasının nedenlerinin başında da siyasete ve siyasetçilere duyulan güvensizlik gelmektedir. Güvensizlik duygusu siyasal ilgiyi azaltarak siyasal katılımı daha aktif bir rol alınmasını engellemektedir. Siyasal ilgi, siyasal olayların algılanmasını kolaylaştırmakta siyasal katılımı artırmaktadır. Siyasal ilgisi fazla olan bireyler, daha

zor ve yoğun siyasal katılım türlerini tercih edebilmektedirler (Şahan, 2022). Fakat araştırma sorularına cevap verenler, farklı türden siyasal katılım biçimleri içerisinde Milbrath'ın (Milbrath, 1965) izleyici faaliyetleri olarak tanımladığı en kolay siyasal katılım eylemi olan oy vermek ve siyasi gelişmeleri belirli oranda takip etmek gibi katılım türlerini tercih etmektedir. Yine Milbrath'ın (Milbrath, 1965) siyasal partilerde görev almak, seçim kampanyalarında çalışmak gibi eylemleri tanımladığı ve en zor olarak nitelendirdiği gladyatör faaliyetler, araştırma sorularına cevap veren üniversite öğrencilerinin çok tercih etmediği katılım türleridir.

Katılımcılar için siyasal ilginin ve katılımın düşük seviyede olmasının güvensizlik haricindeki bir diğer nedeni ise gelecek kaygısıdır. Üniversiteyi bitirip iş bulma sürecinde siyasal tercihlerin ve eylemlerin karşılıklarına çıkabileceğine dair kaygılar, özellikle siyasal partilere üye olmak, seçim kampanyalarında görev almak gibi siyasal katılım türlerinin azalmasına neden olabilmektedir. “Okulumu bitirdiğimde memur olmak istiyorum, bundan dolayı siyasette aktif olarak yer almayı şu an için istemiyorum, yani biraz çekiniyorum açıkçası ileride işe girerken bana sıkıntı olur diye” (Katılımcı 5).

Ailenin siyasete karşı duyduğu ilgi de, tıpkı siyasal düşüncelerin oluşumunda olduğu gibi belirleyici olabilmektedir. Ailede rol model olarak alınan kişinin siyasal tercihi ve siyasete karşı olan ilgisi diğer bireyleri de etkileyebilmektedir. Siyasete karşı olan mesafeli tutumda kadın katılımcılar için anne, siyasal düşüncelerin oluşumunda olduğu gibi etkili bir figüre dönüşmektedir. Katılımcı 6, bu durumu babasının siyaseti yakından takip etmesine rağmen kendisinin annesi gibi siyaseti hiç sevmeyişi şeklinde ifade etmiştir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden gelen kadın öğrencilerde siyasete olan ilginin azdır. Yine bu öğrencilerin babalarının siyasete ilgilerinin yüksek olduğu fakat annenin babadan tamamen farklı olarak siyasete ilgisinin az olduğu gözlemlenmiştir.

3.5. Sorunları ve Farklılıkları Kavrayış

Çalışmada araştırma sorularına cevap veren katılımcılar için Türkiye'nin en önemli sorunlarının başında göç konusu gelmektedir. Katılımcılar göçmenlerin Türkiye'deki yaşamlarını, onların sahip olduğu haklara, ortaya çıkan sorunlara ve buradaki toplumsal yaşamla olan farklılıklara değinerek açıklamaktadırlar.

Katılımcılar, göç konusunu sorun ve farklılıklar ekseninde değerlendirirken ülkenin kendilerine sunması gereken imkanları göçmenlere aktarıldığını düşünmekte, bu durumun da kendi aleyhlerinde olduğunu belirtmişlerdir. “Kendimi onların yerine koyuyorum evet ülkelerinde savaş var şartlar çok zor. Ama bir yanda da Türkiye’de göçmenlere verilen hakların bizlere verilmediğini düşünüyorum, göçmenler biraz fazla tölere ediliyor. Bu konuda biraz rahatsızım” (Katılımcı 9)

Göçmenler konusunda katılımcıların altını çizdikleri nokta göçmenlerin entegrasyonu sorunsalıdır. Göçmenlerin yaşadıkları ülkenin kimlikleriyle ne kadar özdeşleştiklerini, göçmenlere yaşadıkları ülkenin ne gibi haklar verdiğini, göçmenlerin politik katılımını ifade eden politik entegrasyon kavramı (Baysu, 2016, s. 157-158) katılımcılara göre göçmenlerin yaşamış olduğu problemlerin başında gelmektedir.

Göçmenlerin bizim ülkemize adapte olmadıklarını düşünüyorum. Ekonomik zorluklar, işsizlik ülkemizde yaşanan bütün bu sıkıntıları geçtim, göçmenler çok ciddi bir adaptasyon sorunu yaşıyorlar. Dil bilmiyorlar ve benim kendi dillerini bilmemi bekliyorlar. Buranın herhangi bir sistemine kesinlikle ayak uyduramıyorlar. Otobüste, hastanede, fakültede her yerde buna şahit oluyorum (Katılımcı, 4).

Katılımcılar, sorunları ve farklılıkları yalnızca göçmenler üzerinden değil kendi yaşamsal deneyimlerinde de yorumlamaktadırlar. Katılımcılardan bazıları etnik ve dinsel farklılıklarının toplum hayatında yarattığı etkilere değinmiş bu durumun hayatlarının belirli dönemlerinde kendilerini zor durumda bıraktığını ifade etmişlerdir. “Ben Alevi biriyim. Özellikle lisede okurken bu durumdan dolayı zaman zaman dışlanıp ötekileştirildiğimi çok hissettim. Ta ki üniversiteye gelene kadar buraya geldiğimden beri çok rahatım, üniversitede kimse benim alevi kimliği sorgulamıyor. Ne arkadaşlarım ne de hocalarım” (Katılımcı,11)

3.6. Türkiye’de Yaşam

Çalışmada yer alan katılımcılar Türkiye’deki yaşamlarını “güvensizlik”, “gelecekte emin olamamak”, “hayal kırıklığı”, “adaletsizlik” (Katılımcı, 2, Katılımcı, 5, Katılımcı 6, Katılımcı 9) gibi sorunsallar etrafında açıklamışlardır. Katılımcılar yaşadıkları ülkede geleceklerinden yeteri kadar emin olmadıklarını, birçok alanda adaletsizliğin olduğunu bundan dolayı da kendilerini hayal kırıklığına

uğramış hissettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle üniversite eğitimlerinin son yılında olan öğrencilerde gelecek kaygısı daha fazla belirginleşmekte, kendilerinin de iş bulma konusunda adaletsizliklerle karşılaşacaklarına ilişkin kaygıları artırmaktadır.

Katılımcıların bütün olumsuzluklara rağmen yaşamlarını kurmak için tercih edecekleri ilk yer Türkiye’dir. Arkadaşların varlığı, akrabalık ilişkileri, alışkanlıklar ve belki de en önemlisi ülkelerine duydukları sevgi bu tercihlerinin nedeni olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı 11 bu durumu “Ben bu ülkeyi güzelleştirmek istiyorum” cümleleriyle ifade etmiştir.

SONUÇ

Siyasal kimlikler bireylerin siyasal olarak kendilerini nasıl tanımladıkları sorusunun kısaca bir cevabıdır. Bireyler, siyasal kimliklerini toplumsallaşmanın bir alt biçimi olan siyasal toplumsallaşma süreçleriyle kazanmaktadırlar. Siyasal toplumsallaşma süreci de tıpkı toplumsallaşma sürecinde olduğu bireylerin doğumundan itibaren başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç içerisinde bireyler, birçok aracı ve uyarıcıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Aile, okul, arkadaş grupları, kitle iletişim araçları, dernek ve sivil toplum kuruluşları bireylerin siyasal toplumsallaşma sürecinde karşılaştıkları ve onların siyasal düşüncelerinin oluşumu etkileyen başlıca araçlardır.

Siyasal toplumsallaşma sürecinin her bir aşaması ve bu her bir aşamada karşılaşılan araçlar, bireyleri farklı bir şekilde etkileyerek onların siyasal kimliğini şekillendirmektedir. Yaşam boyu devam eden toplumsallaşma süreci sonunda bireylerin siyasal kimlikleri oluşmaktadır. Bu çalışmada ise siyasal toplumsallaşma sürecinin önemli aşamalarından biri olan üniversite eğitimde yer alan öğrenciler örneklem olarak seçilmiştir. Gaziantep Üniversitesi’nde lisans düzeyinde farklı fakülte ve bölümlerde eğitim gören 12 öğrenci ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler neticesinde üniversite öğrencilerinin siyasal kimliklerinin oluşumunda hangi unsurların etkili olduğu sorusunun cevabının yanında siyasallaşma sürecinin temel parametreleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada ailenin katılımcıların siyasal düşüncelerinin oluşumunda temel siyasal toplumsallaşma aracı olduğu görülmektedir. Doğumla başlayarak ilk

çocukluk dönemi de kapsayan birincil toplumsallaşma da aile değerleri benimsenmekte, benimsenen değer ve inançlar uzun yıllar bireylerin siyasal kimliğini etkilemektedir. Ailenin etkileme alanı yalnızca anne ve baba ile sınırlı değildir. Bu sınırlılığın olmamasının nedeni ise ailedeki herhangi bir kişinin rol model olarak bireyleri etkileme gücü oluşturabilmesidir. Aile üyeleriyle kurulan duygusal ilişki ve bağlılık ile rol model olma durumu erken yaşlardan itibaren bireylerin siyasal yönelimlerini etkileyebilmektedir. Aile içerisinde rol model olan kişiyle kurulan ilişkinin niteliği, konuşulan konular, hayata ilişkin paylaşımlar bireyin belirli bir siyasal kimlik oluşturmaya neden olmaktadır. Oluşturulan siyasal kimlik, rol model ile kurulan ilişkinin niteliğine ve içeriğine göre şekillenmektedir. Ailede rol model olarak benimsenin kişinin siyasete bakışı, siyasal gelişmelere olan ilgisi ve siyasal tercihleri birçok açıdan siyasal kimlik üzerinde etkili olmakta ve aileyi siyasal toplumsallaşma sürecinde öne çıkan bir araç haline getirmektedir.

Çalışmada yer alan katılımcıların siyasal olanı kavrayışları olumsuz değerlendirmeler içermektedir. Katılımcılar siyasete uzak bir görüntü çizmişler, siyasal kurumlara güven duymadıklarını belirtmişlerdir. Çalışmada örneklem olan üniversite öğrencileri gündemi takip etmelerine, aile içerisinde ve arkadaş gruplarında siyaset konuşmalarına rağmen herhangi siyasal partiye üye olmamayı tercih etmektedir. Böyle bir durumun oluşmanın nedeni siyasete duyulan güvensizliğin yanında katılımcıların gelecek kaygısıdır. Araştırma sorularına cevap katılımcılar herhangi siyasal partiye üye olmanın ve partilerde görev almanın gelecekte iş bulma konusunda kendilerine olumsuz bir durum oluşturabileceğine dair duymuş oldukları kaygıdan dolayı aktif siyasal katılım biçimlerini tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Üniversite öğrencileri için siyaset, hayatlarının ana gündeminde yer almamaktadır. Katılımcılar, siyasal olay ve gelişmeleri sosyal medya üzerinden takip etmekte, oy kullanmaktadırlar. Sınırlı bir siyasal katılım sergileyen üniversite öğrencileri, oy verme tercihlerinde ailelerine paralel bir görüntü sergilemektedir.

Üniversite öğrencileri için Türkiye’de en önemli sorunlar ekonomi ve göçmen konusudur. Her iki konudaki bakışları kendi gelecek kaygılarını artırmaktadır. Ülkenin kaynaklarının doğru kullanılmasının kendi geleceklerini etkilediğinin altını

çizmektedirler. Katılımcılar, ülkede yaşanan olumsuzluklara rağmen Türkiye’de bir hayat kurmayı, burada yaşamayı tercih etmektedirler.

Ders içerikleri, mesleğe hazırlama, akademisyen-öğrenci ilişkileriyle siyasal toplumsallaşma sürecinde üniversite eğitimi ayrı bir yerde durmaktadır. Katılımcılar için üniversite kendilerini bulmada, birey olabilmelerinde önemli bir dönemeç noktasıdır. Şehir dışından gelen öğrencilerde yurt hayatının da etkisiyle birlikte üniversite etkisi çok daha açık bir şekilde gözlemlenmektedir.

Siyasal toplumsallaşma konusu farklı disiplinlerde inceleme yapılmış konuların başında gelmektedir. Türkiye’de Dünya’da konuyu farklı bağlamlarda ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada da siyasa toplumsallaşma konusu siyasal kimliğin oluşumundaki rolü açısından üniversite öğrencileri örnekleminde incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Alan yazınında yer alan çalışmaların ağırlık olarak nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yapıldığı düşünüldüğünde siyasal toplumsallaşma konusunda yapılan çalışmalarda nitel yöntemler konuyu daha derinlemesine inceleme imkanı tanımaktadır. Alan yazının daha fazla genişlemesinde farklı örneklem grupları üzerinde yapılacak çalışmaların yanında başta nöro-siyaset olmak üzere farklı yaklaşımlarında çalışmalara dahil edilmesi değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akın, M. H. (2009). *Siyasal toplumsallaşma sürecinde gençlik –teorik ve uygulama-malı bir çalışma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Alkan, T. (1979). *Siyasal toplumsallaşma*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arslan, M. (2019). *Almanya’da yaşayan Türklerin siyasal toplumsallaşma süreci Kuzey Ren-Vestfalya örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Bar-Tal, D., ve Harel, A. S. (2002). Teachers as agent of political influence in the Israeli high schools. *Teaching and Teacher Education*, 18(1), 121-134.
- Baysu, G. (2016). Göç ve politik psikoloji: Göçmenlerin politik entegrasyonu. İçinde Ö. Gümüş Dirilen (Ed.), *Siyaset psikolojisi* (ss. 119-157). Nobel.
- Coser, L. A., Nock, S. L., Spain, D. (1983). *Introduction to sociology*. Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- Creswell, M. (2017). Nitel Yöntemler (S. B. Demir, Çev.). İçinde *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (ss. 183-213). Eğiten Kitap.
- Cutler, N. E. (1977). Political Socialization Research as generational analysis: The cohort approach versus the lineage approach. İçinde S. A. Renshon (Ed.), *Handbook of political socialization* (ss. 294-325). The Free Press.

- Çetin, H. (2003). *İnsan ve siyaset: Siyasetin psikolojik temelleri*. Siyasal Kitapevi.
- Çırak Kurt, S. (2019). Nitel veri analizi. İçinde Ş. Şen ve İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (ss. 439-463). Nobel.
- Davies, J. C. (1965). The family's role in political socialization. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science.*, 361, 10-19.
- Dilber, F. (2012). Siyasal toplumsallaşmada seçmenlerin siyasal tercihinin sosyal unsurların etkisi; Karaman ili seçmenleri üzerine bir alan araştırması. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 32, 1-19.
- Dursun, D. (2016). *Siyaset Bilimi*. Beta.
- Elçi Özcan, D. (2023). Fenomenolojik Yaklaşım. İçinde A. Çetin (Ed.), *Nitel Araştırma Yöntemleri: Kuram, Uygulama ve Sınırlılıklar* (ss. 33-51). Çizgi Kitapevi.
- Erdinç, İ. E. (2017). *Gençlerin siyasal katılım boyutlarının kişilik özellikleri bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Fichter, J. (2000). *Sosyoloji nedir* (N. Çelebi, Çev.). Atilla Kitapevi.
- Gidengil, E., Wass, H., Valaste, M. (2016). Political socialization and voting the parent-child link in turnout. *Political Research Quarterly*, 69(2), 373-383.
- Hyman, H. (1959). *Political socialization*. The Free Press.
- İçli, G. (2005). *Sosyolojiye giriş*. Anı Yayıncılık.
- Jennings, M. K., Stoker, L., ve Bowers, J. (2009). Politics across generations: Family transmission reexamined. *The Journal of Politics*, 71(3), 782-799. <https://doi.org/10.1017/S0022381609090719>.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş siyaset bilim, teori, olgu ve süreçler*. Osman Akçay Matbaası.
- Karakoç, B. (2019). Olgubilim (fenomenoloji) araştırması. İçinde Ş. Şen ve İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (ss. 263-282). Nobel.
- Karasaç Gezen, A. (2020). Yeni medya ve siyasal toplumsallaşma. İçinde H. Hülür & C. Yaşın (Ed.), *Yeni Medya, Toplum ve Siyasal İletişim* (ss. 188-207). Ütopya.
- Kosmika, V., ve Rapeli, L. (2015). Political socialization and political interest: The role of school reassessed. *Journal of Political Science Education*, 11(2), 141-156.
- Köseoğlu, Y. (2020). Siyasal toplumsallaşma sürecinde sosyal medya. *Turkish Studies Social Sciences*, 15(7), 201-213.
- Lee, J. W. (2006). *Structure and agency: Youth's process of political socialization in Calgary and Taipei* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Calgary.
- Metin, O. (2014). *Sosyal medyanın siyasal toplumsallaşmaya etkileri: Üniversite öğrencileri örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Milbrath, L. (1965). *Political participation. How and why do people get involved in politics*. Rand Mc Nally College Publishing Company.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 161-182.

- Quintelier, E., ve Vissers, S. (2008). The effect of internet use political participation: An analysis of survey 16-year-olds in Belgium. *Social Science Computer Review*, 26(4), 411-427.
- Sarıbay, A. Y., & Ögün, S. S. (1998). *Bir politikbilim perspektifi*. ASA.
- Schulz, S. (2008). *Politische kommunikation*. VS Verlag für Sozialwissenschaft.
- Shulman, H. C., ve DeAndrea, David. (2014). Predicting success: Revisiting assumptions about family political socialization. *Communication Monographs*, 81(3), 386-406. <https://doi.org/10.1080/03637751.2014.936478>
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik düşüncenin kısa tarihi* (O. Akınhay, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şahan, S. (2021). *Siyasal liderlik: İmaj ve seçmen davranışları üzerinde bir değerlendirme*. Literatürk Academia.
- Şahan, S. (2022). *Siyasal davranış: Siyasal toplumsallaşma ve siyasal katılma üzerine bir değerlendirme*. Akademisyen Yayınevi.
- Turan, İ. (1979). *Siyasal sistem ve siyasal davranış*. Der Yayınları.
- Türkkahraman, M. (2000). *Türkiye’de siyasal sosyalleşme ve siyasal sembolizm*. Birey Yayınları.
- Türkmenoğlu, A. T. (2017). *Siyasal toplumsallaşma ve medya üniversite öğrencileri üzerine teorik ve uygulamalı bir çalışma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Türköz, Ş. (2016). *Siyasal toplumsallaşma sürecinde kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın rolü*. 18(1), 97-114. <https://doi.org/10.5578/jss.24134>
- Yalçın, Ö. (2016). Siyasal toplumsallaşma. İçinde Ö. Gümüş Dirilen (Ed.), *Siyaset psikolojisi* (ss. 321-373). Nobel.
- Yeşilorman, M. (2006). *Siyasal sosyalizasyon sürecinde sosyo-ekonomik faktörlerin rolü*. 36(1-46).
- Yılmaz, N. (2013). Sosyalleşme sürecinin siyasallaşma boyutu. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 319-331. <https://doi.org/10.11122/ijmeb.2013.9.19.372>
- Yun, S., ve Chang, W. Y. (2011). New media and political socialization of teenagers: The case of the 2008 candlelight protests in Korea. *Asian Perspective*, 35(1), 135-162.
- Yücekök, A. (1987). *Siyasetin toplumsal tabanı*. AÜSBF Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Zencirkıran, M. (2023). *Sosyoloji*. Dora Yayıncılık.

Çalışma tek yazar tarafından yürütülmüştür.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.